

καὶ θεολατρεία. Οἱ πνευματισταὶ ὡς δεχόμενοι δύο ὄντα ἐν τῷ κόσμῳ ψυχὰς καὶ πνεύματα εἶναι ὁπαδοὶ τοῦ δυϊσμοῦ.

Ὁ Λάϊμπνιτς ὅς παραβάλλεται πρὸς τὸν Ἀριστοτέλην εἶναι πνευματιστῆς. Οὗτος ὅμως ἔδωκε διάφορον ἐξήγησιν τῆς ἐπιδράσεως τῆς ψυχῆς ἐπὶ τοῦ σώματος. Λέγει ὅτι εἰς τοῦτο ὁ Θεὸς δὲν ἐπεμβαίνει πάντοτε διότι τότε θὰ ἦτο θεὸς μηχανῆς· μόνον ἐν τῇ πανσοφίᾳ του προδιέταξεν ὅτι ὅσάκις θέλει ἡ ψυχὴ νὰ διανοηθῆται νὰ ἐνεργῇ καὶ τὸ σῶμα καὶ ὅταν τὸ σῶμα θέλῃ νὰ ἐνεργῇ καὶ ἡ ψυχὴ νὰ βούλεται. Τοῦτο δὲ ὠνόμασεν ἁρμονίαν προδιατεταγμένην. Καὶ λέγει περὶ τούτου ὅτι ὅπως ὁ ὠρολογοποιὸς δύναται νὰ κατασκευάσῃ δύο ὠρολόγια διάφορα ἀλλήλων, ἀλλὰ νὰ ἐνεργοῦν πανομοίως, διότι τὰ προδιέθεσεν, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς κατασκεύασε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα. Ἡ ἐρμηνεία αὕτη ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Σπινόζαν νὰ δημιουργήσῃ τὸ πανθεϊκὸν του σύστημα.

ΜΟΝΙΣΜΟΣ

Ὁ ὅρος «μονισμὸς» εἶναι τοῦ Βόλφ. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης λέγει περὶ Ξενοφάνους «Ξενοφάνης τὸ πρῶτον ἐνίσας ἓνα εἶπεν εἶναι, τὸν Θεόν». Ὁ Μονισμὸς ἢ Ἐνισμὸς εἶναι α') ὑλισμὸς, β') πνευματισμὸς, γ') τῆς ταυτότητος.

α') ΥΛΙΣΜΟΣ

Ἡ αἵρεσις αὕτη πρεσβεύει ὅτι μία οὐσία ὑπάρχει, ἡ ὕλη μὲ τὰς αἰτίας καὶ ἐνεργείας τῆς καὶ εἶναι ἡ βᾶσις τῶν ὄντων καὶ γιγνομένων καὶ πᾶσα ἐνεργεῖα εἶναι φυσικὴ καὶ χημικὴ, ἄϋλος δὲ οὐσία ὡς καὶ πνεῦμα δὲν ὑπάρχει ἄνευ ὕλης ὑπάρξεως. Τὰ λεγόμενα δὲ πνευματικά καὶ ψυχικά γεγονότα, διανοήματα, συναισθήματα, βουλήσεις κλπ. εἶναι προϊόντα τῆς ὀργανωτικῆς ὕλης, ἡ δὲ συνείδησις εἶναι ἐπιφαινόμενον, ἐπιγέννημα τῆς ὕλης. Τὸ πνεῦμα λοιπὸν κατὰ τὸν ὕλισμόν εἶναι ἔκφανσις τῆς ὕλης. Ὁ ὕλισμὸς ὁμοίως ἐμφανίζεται ὑπὸ δύο μορφάς: α') ὡς δυϊζὼν ὕλισμὸς καὶ β') ὡς μονιζὼν ὕλισμὸς.

Ὁ δυϊζὼν ὕλισμὸς ἀποδέχεται καὶ τὴν ψυχὴν ἐντὸς τοῦ σώματος ὡς ὕλην μὲν ἀλλ' ἐκ λεπτομερεστέρων ἀτόμων συντετηκυῖαν. Αἱ ἀρχαὶ τοῦ ὕλισμοῦ τούτου ἀναφαίνονται παρὰ τοῖς ψυχολόγοις, καθ' οὓς ἡ ψυχὴ εἶναι στοιχεῖον μεταβαίνον ἀπὸ τόπου εἰς τόπον· κατὰ δὲ τὰ ὄνειρα λέγουν ὅτι συναντᾷ ἡ μία τὴν ἄλλην καὶ συναναστρέφονται, οἱ δὲ ἄγγελοι ἔχουν ἀερίον τι σῶμα, ὕλην δηλ. ἐνῶ εἶναι ἄϋλα σώματα. [Περὶ τῆς ψυχῆς σχεδὸν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὴν ἀντελήφθησαν ὡς σῶμα λεπτότατον, διότι καὶ ἡ λέξις ψυχὴ οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ πνεῦμα, φύσημα. Μία δὲ τοιαύτη ἐκδοχὴ τῆς ψυχῆς εἶναι προβαθμῶν τοῦ ὕλισμοῦ. Μερικοὶ δὲ λέγοντες ὅτι ὑπάρχει πανταχοῦ ζωὴ, λέγουν ὅτι

ἡ ὕλη εἶναι ζωὴ καὶ οὕτω ἐμόρφωσαν τὸν ὄρον ὑλοζωῆα. (Οὕτω π. χ. οἱ Πυθαγόρειοι ἔλεγον καὶ περὶ τῆς ψυχῆς ὅτι εἶναι ζῆσματα ἐν τῷ ἀέρι δηλ. ὑλίζουσα ψυχὴ ὑπάρχει. Ἐπίσης καὶ ὁ Ἀναξαγόρας ὅστις λέγει ὅτι «πάντα διεκόσμησε νόας» περὶ τοῦ αὐτοῦ λέγει ὅτι συνίσταται ἐκ λεπτομερῶν ἀτόμων. Ὁ ὑλισμὸς αὐτὸς ἐκφέρεται τελειότερον ὑπὸ τῶν ἀτομικῶν, οἵτινες ἀποδέχονται ὅτι πάντα γίνονται μηχανικῶς διὰ τῶν ἀτόμων καὶ τοῦ κενοῦ. Ταῦτα ἔχουν διάφορον καὶ μέγεθος καὶ βάρος καὶ ἐκ τούτου πίπτουν ἀνισοταχῶς ἐν τῷ κενῷ, ἐκ τούτου δὲ προέρχεται ἡ ἀλληλοτυπία, σύγκρουσις, ἐκ ταύτης δὲ ἡ δίνησις ἐξ ἧς προέρχονται οἱ κόσμοι (ἡ τοιαύτη θεωρία εἶναι σχεδὸν ἡ τοῦ Λαπλάς καὶ τοῦ Καρτεσίου).

Ὁ Ἀριστοφάνης ἐπίσης λέγει «Δίνησις βασιλεύει τὸν Ζῆνα ἐξεληλακυῖα». Ἐπίσης ὁ Ἐπίκουρος ὁ ἀνανεώσας τὸ σύστημα τοῦ Δημοκρίτου καὶ ὁ Λουκρήτιος ὁμιλοῦν περὶ ὑλίζουσης ψυχῆς λέγοντες ὅτι συνίσταται αὕτη ἐξ ἀτόμων διαφόρων τῶν ἀτόμων τῆς ὕλης δηλ. τοῦ σώματος. Τούτων μάλιστα σώζονται τὰ συγγράμματα.

Ὁ Ἀριστοτέλης λέγει περὶ τῆς ψυχῆς ὅτι συνίσταται ἐξ ἀτόμων λειοτάτων καὶ στρογγυλοτάτων. Λέγει ὅμως διὰ τοὺς ἀτομικοὺς ὅτι ἐὰν ὑπάρχη κενόν, ὅσον καὶ ἂν διαφέρουν κατὰ τὸ βάρος τὰ ἄτομα θὰ πίπτουν ἰσοταχῶς καὶ ἐπομένως δὲν θὰ συγκροῶνται ἢ σύγκρουσις κατ' αὐτὸν γίνεται ἐκ τοῦ ὅτι ἄλλα τῶν ἀτόμων πίπτουν κατὰ μίαν διεύθυνσιν καὶ ἄλλα κατ' ἄλλην. Ἐκ τῶν

Περιπατητικῶν ὁπαδὸς τοῦ δυϊζοντος ὑλισμοῦ εἶ-
να ἡ ὁ Στράτων ὁ Λαμψακηνοῦς (380 π.
λ.) διάδοχος τοῦ Θεοφράστου διδάξας ὅτι ἡ ψυχὴ
εἶναι ὑλικὴ καὶ ἡ διανόησις εἶναι κίνησις. Ἐκ δὲ
τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ὁ Τερτυλλιανὸς
καὶ ὁ Ἀρνόβιος, οἱ εἶπον τὴν ψυχὴν λεπτὸν πνεῦ-
μα. Ἐν τῇ νεωτέρᾳ φιλοσοφίᾳ ὁ Γκασσέντι (1655)
ἀνεπέωσε τὸ σύστημα τῶν Ἐπικουρείων, ἀλλὰ δι-
αφέρει αὐτῶν καθ' ὅτι εἰσάγει ἰδιόρρυθμὸν τινα
θεϊσμόν, δηλ. δέχεται θεὸν ἐκτὸς τοῦ κόσμου, ὅστις
δημιουργεῖ τὸν κόσμον ἐκ τῆς πρώτης ἀφορμῆς τῶν
ἀτόμων, ἅτινα εἶναι μονάδες ζωῶν, ἔχουσαι ψυ-
χὴν καὶ ὁρμὴν τινα ἐξ ἧς δημιουργεῖται ὁ κόσμος.
Καὶ ἡ μὲν κατωτέρα ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὑ-
λίζουσα, ἡ δὲ ἀνωτέρα, ἡ διανοουμένη εἶναι ἄυλος.

Ὁ μονίζων ὑλισμὸς ἀποδέχεται μὲν ὅτι
ἡ ψυχὴ εἶναι διάφορος τοῦ σώματος, ἀλλ' ὅμως εἶ-
ναι ὅλως ὕλη καὶ προέρχεται ἐκ τούτου, ἄνευ δὲ τοῦ
σώματος δὲν δύναται νὰ ὑπάρχη. Οὗτος ἀναφαίνε-
ται τὸ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα
ὑπὸ μορφὴν ψυχολογικὴν. Ἐν μὲν τῇ Ἀγ-
γλίᾳ ὁ Χόμπς, ὁ Χάουτλ εἶναι ὁπαδοὶ τοῦ ψυ-
χοφυσικοῦ τούτου ὑλισμοῦ. ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ οἱ πρό-
δρομοὶ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ μάλιστα ὁ Ντιν-
τερο (1717—1778) σοφώτατος ἐγκυκλοπαιδι-
στής. Οὗτος κατ' ἀρχὰς ἦτο θεϊστής, ἔπειτα δυϊ-
στής, εἶτα πανθεϊστής καὶ τέλος ἐγένετο ὁπαδὸς
τούτου τοῦ μονίζοντος ὑλισμοῦ.

Ἐπίσης ὁ Ἐλβέτιος οὗ τὸ σύγγραμμα ἔκτι-
ον δημοσίᾳ καὶ ἐνώπιον τῆς βουλῆς ὡς τὸν Αἰμίλι-

ον τοῦ Ρουσσώ. Ὁ δὲ Χόλμπαχ εἶναι ὁ ἄκρος ἀντιπρόσωπος τοῦ ὑλισμοῦ. Θεὸς δὲν ὑπάρχει καὶ τὰ πάντα ὕλη κινεῖ, ψυχὴ καὶ σῶμα εἶναι ὕλη.

Ὁ Λαμετρι λέγει ὅτι τὰ πάντα εἶναι μηχαναὶ λειτουργοῦσαι καὶ ἡ ἀθεΐα συντελεῖ εἰς τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐγραψε σύγγραμμα «ὁ ἄνθρωπος μηχανή». Ὁ Καμπανὶς ἰατρός ἐπανελάβε τὰ τοῦ Φόχτ δηλ. ὡς οἱ νεφροὶ παράγουν τὰ οὔρα καὶ τὸ ἥπαρ τὴν χολὴν οὔτω καὶ ὁ ἐγκέφαλος τὰς ιδέας, τὸ πνεῦμα. Ὡστε μόνον ἡ ὕλη ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ. Ὁ ὑλισμὸς οὗτος ἐκορυφώθη ἐν Γερμανίᾳ μετὰ τὴν ἄκραν ιδεολογίαν τῆς σχολῆς τοῦ Καντίου μετὰ τὸν Φίχτε, Σέλιγκ καὶ Ἐγγελον. Ὁπαδοὶ τοῦ ὑλισμοῦ ἐν Γερμανίᾳ εἶναι ὁ Φόχτ, ὁ Μολεσὸτ, ὁ Μπύχνερ καὶ ὁ Χέκελ. Ἐκ τούτων ὁ Φόχτ (1717—1795), καθηγητὴς ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γενεύῃ, πᾶν εἶδος δυϊσμοῦ ἀποκρούει. Καὶ ὁ Ροδόλφος Βάγνερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν δυῖζοντα ὑλισμόν, γράψας περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου καὶ τῆς ψυχῆς. (Ἄλλος εἶναι ὁ Ριχάρδος Βάγνερ, ὁ μέγας μουσικός). Τότε ὁ Φόχτ ἀπαντῶν εἰς τοῦτον ἀπήγγειλε τὴν ρήτραν τοῦ ἐκείνου ἣν ἐπανελάβεν ἐν Γαλλίᾳ ὁ Καμπανὶς δηλ. ὅτι ὅπως τὰ οὔρα παράγονται ἐκ τῶν νεφρῶν καὶ ἡ ψυχὴ ἐκ τοῦ ἥπατος, οὔτω καὶ ἡ ιδέα, τὸ πνεῦμα, ἡ ψυχὴ δηλ. παράγεται ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου. Μεγίστην λοιπὸν σημασίαν ἔχει ὁ ἐγκέφαλος διὰ τὴν διανόησιν. καὶ ἐκ τούτου ἤρχισαν νὰ

ζητοῦν τὸ βάρος καὶ ποιὸν τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ ἀνθρώπου λέγοντες ὅτι ὁ βαρὺν ἐγκέφαλον ἔχων εἶνε ἐπιδεκτικὸς καὶ ἰκανὸς πρὸς μεγάλας ἰδέας. Ὁ δὲ Μολεσὸ (1821 — 1893) καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν Ζυρίχῃ, Τουρίνω καὶ Ρώμῃ πρεσβεύει ὅτι «ἡ ὕλη εἶναι τὸ πᾶν, Θεὸς δὲν ὑπάρχει, τὸ ὄργανικὸν ἐκ τοῦ ἀνοργάνου γίγνεται καὶ αἱ ψυχικαὶ λειτουργίαι ἐκ τῆς ὕλης, ἄνευ δὲ ἐγκεφάλου καὶ φωσφόρου, οὐδὲν διανόημα, οὐδεμία ἰδέα ὑπάρχει, τὰ διανοήματα εἶναι προϊόντα τῆς ὑλικῆς ἐνεργείας τοῦ ἐγκεφάλου.»

Ὁ Μπύχνερ (ὁ δημόδης ἀπόστολος τῶν ἰδεῶν) λέγει ὅτι «δύναμις καὶ ὕλη ὑπάρχει, ἡ δὲ ψυχὴ καὶ τὰ διανοήματα εἶναι προϊόντα τῆς ὑλικῆς ἐνεργείας.»

Ὁ Χέκελ, πρὸ ὀλίγων ἐτῶν θανάων ἦτο τοιοῦτος ὑλιστῆς καὶ φυσιολόγος μέγιστος. Τὸ σύγγραμμά του «Μονισμὸς» εἶναι δεσμὸς μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ θρησκείας. Ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ Γάλλος ψυχολόγος Ριμπώ, περὶ τὰς παθολογικὰς καταστάσεις τοῦ βίου ἀσχοληθεὶς εἶναι ὑλιστῆς. Ἐνταῦθα κατατάσσεται καὶ ἡ ἐνεργητικὴ φιλοσοφία τοῦ Ὄσβαλ, θεωρία διδάσκουσα ὅτι ὕλη, ἄτομα δὲν ὑπάρχουν, ἀλλὰ μόνον ἐνέργεια, ἀθροίσματα δὲ ἐνεργείας εἶναι τὰ σώματα. Εἶναι δὲ μονίζων ὑλιστῆς ὁ Ὄσβαλ ἂν καὶ δὲν παραδέχεται ὕλην, διότι ἡ ἐνέργεια ἦν ἀποδέχεται εἶναι τῆς ὕλης ιδιότης.

β') ΠΝΕΥΜΑΤΙΣΜΟΣ

Ὁ πνευματισμός, ὁ ιδανισμὸς ἀποδέχεται ὡς ὄν ἐν τῷ κόσμῳ μόνον τὴν ιδέα, τὸ πνεῦμα ὅπως καὶ τὰς ψυχικὰς ἐκφάνσεις καὶ τὴν θέλησιν. Ὁ πνευματισμὸς εἶναι ἀντίθετος τοῦ ὑλισμοῦ. Λέγεται δὲ καὶ **π α μ ψ υ χ ί α** διότι ἀφελῶς ἀποδέχεται καὶ ψυχὴν ὑπάρχουσαν πανταχοῦ καὶ ἄλλοτε μὲν ἀποδέχεται ὅτι ὑπάρχουν τὰ πάντα δηλ. τὰ πνεύματα ἐν τῷ Θεῷ (—ἀντικειμενικὸς ιδανισμὸς) καὶ ἐκ τούτου ἔχομεν τὸν ὄρον· τὰ πάντα ἐν τῷ Θεῷ, ἄλλοτε δὲ ὁ ιδανισμὸς αὐτὸς ἀποδέχεται ὅτι ἐν τῷ σύμπαντι ὑπάρχουν μονάδες ψυχικαὶ (μοναδολογία). Ὁπαδοὶ τούτου εἶναι ὁ **Λ ά ἱ μ π ν ι τ ς** καὶ ὁ **Ἐ γ ε λ ο ς** ὅστις λέγει ὅτι ὑπάρχει πανταχοῦ λόγος ἐκ τούτου δὲ προῆλθεν ὁ ὄρος **π α λ λ ο γ ί α**. Ὁ **Σ ο π ε ν ά ο υ ε ρ** (μέχρι τοῦ 1860) πρεσβεύει ὅτι πανταχοῦ ὑπάρχει θέλησις καὶ τὸ σύστημα ὠνομάσθη **π α μ β ο υ λ η σ ί α**, **π α ν θ ε λ η σ ί α**.

Ὁ ὄρος **ιδεαλισμὸς** εἶναι τοῦ **Μ π έ ρ κ λ ε ἱ**, ὁ δὲ **Β ό λ φ** **ιδεαλιστὰς** ὀνομάζει τοὺς ἀποδεχομένους ὅτι ὁ κόσμος ὑπάρχει ὡς ιδέα μόνον, ἐξωτερικὰ δὲ σώματα δὲν ὑπάρχουν (ὑποκειμενικὸς ιδανισμὸς), ὁ δὲ μαθητὴς τοῦ **Μ π α ο υ μ γ κ ά ρ τ ε ν** ὀρίζει ὅτι **ιδανισταὶ** εἶναι ὅσοι ἐν τῷ κόσμῳ μόνον πνεύματα ἀποδέχονται. Ὁ ὄρος **π α μ ψ υ χ ί α** εἶναι τοῦ **Π α τ ρ ί τ ζ ι** τοῦ ἐκ **Δ α λ μ α τ ί α ς** ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς **Ἄ ν α γ ε ν ν ή σ ε ω ς**, ὀπαδοῦ τῶν **Ν ε ο π λ α τ ω ν ι κ ῶ ν**, **π α ν θ ε ἱ σ τ ο ῦ**, διδάξαντος ἐν **Φ ε ρ ά ρ α** καὶ **Ρ ώ μ η**.

Τὰς πρώτας ἀρχὰς τοῦ ιδανισμοῦ εὐρίσκομεν ἐν

τῆ φιλοσοφίᾳ τῶν Ἰώνων. Πρῶτος ὁ Θαλής ἐ-
δίδαξεν ὅτι τὰ πάντα ἔχουν ψυχὴν, θεόν, εἶναι δηλ.
παιψυχικός. Ὁ δὲ Ἡράκλειτος, ὁ σκοτεινὸς
φιλόσοφος, ἀποδέχεται ὅτι ἐν τῷ σύμπαντι ὑπάρ-
χει λόγος, νόμος, ὁ Θεός. Ὁ λόγος δὲ οὗτος εἶναι
τὸ πῦρ ὅπερ εἶναι τὸ κυριώτατον στοιχεῖον διὰ τὴν
κατασκευὴν τοῦ κόσμου, εἶναι δὲ τοῦτο πνοή τις.
Τὸ σύμπαν ἀνελίσσεται, ἐξελίσσεται καὶ δημιουρ-
γεῖται ὑπὸ τοῦ πυρός. Ἐκ τούτου κατ' ἀρχὰς γίνε-
ται τὸ ὕδωρ, ἐκ τούτου ἡ γῆ, ἐκ ταύτης πάλιν τὸ
ὕδωρ καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος πάλιν τὸ πῦρ καὶ οὕτω
γίνεται ἡ ἀνακύκλισις τοῦ κόσμου. Ταῦτα ὁ Νί-
τσε ἐπήγαγεν εἰς τὴν φιλοσοφίαν του, δηλ. ὅτι ἔρ-
χεται ἀποκατάστασις καὶ ἀνάπλασις τῶν κόσμων.
Τὸ πῦρ δὲ τοῦτο εἶναί πως ἰδανίζουσα ἀρχὴ καὶ
ἄχι ὕλη.

Οἱ Πυθαγόρειοι καὶ ὁ Πλάτων εἶναι δυῖσταί,
ἀλλ' ὁ Γερμανὸς Τσέλλερ ἠθέλησε νὰ κατατάξῃ
τὸν Πλάτωνα εἰς τὸ ἐνίζον σύστημα διότι εἶπε ὅτι
μόνον ἰδέαι ὑπάρχουν αἴτινες ἐνοῦνται μετὰ τοῦ
Θεοῦ. Κατὰ ταῦτα ὁ Πλάτων εἶναι ἰδανιστής. Ὁ
κυρίως ἀντιπρόσωπος τοῦ ἰδανισμοῦ εἶναι ὁ Πλω-
τῖνος, Νεοπλατωνικός, δεχόμενος ὅτι αἱ ἰδέαι ἐ-
νεργοῦν ὡς δυνάμεις. Οὗτος λέγει ὅτι τὸ πρῶτον
ὄν εἶναι τὸ ὑπερούσιον, ὑπεράγαθον καὶ τελειότα-
τον δηλ. ὁ Θεός. Ἀλλὰ διὰ τὴν τελειότητα, λέγει,
ὑπερεκχειλίζει καὶ ἐκ τούτου γεννᾶται ὁ νοῦς ἐν ᾧ
ὑπάρχουν αἱ ἰδέαι αἱ δημιουργοῦσαι τὴν ψυχὴν τοῦ
κόσμου ἐξ ἧς γεννῶνται αἱ ἐπὶ μέρους ψυχαὶ καὶ
λήγει ὁ νοητὸς κόσμος· ἡ δὲ τελευταία ἔκφανσις

τοῦ ὄντος ἢ νοῦ εἶναι ἢ ὕλη, δηλ. ἢ ὕλη καθ' ἑαυ-
 τὴν δὲν εἶναι ἀρχέγονος, ἀλλ' εἶναι ἔργονος
 πνεύματος. (Τὸ ἀντίθετον τοῦ Ἐγγέλου ὅτι ἐκ τῆς
 ὕλης πηγάζει τὸ πνεῦμα.) Ὁ Ἄγγλος Μπέρ-
 κλεν κατὰ τὸν ὅποιον τὰ ὄντα εἶναι ἀθροίσματα
 τόνων, πιέσεως, χρωμάτων, ἅτινα προέρχονται ἐκ
 τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἔξω κόσμου ἐπὶ τῆς ψυχῆς
 μας. Τὰ πάντα καὶ κατ' αὐτὸν ὑπάρχουν ἐν τῷ Θεῷ
 καὶ ἡ οὐσία εἶναι ἢ ἐν ἡμῖν μόνον ἀντίληψις καὶ πα-
 ράστασις.

Τὴν μοναδολογίαν εἰσήγαγεν εἰς τὴν φιλοσοφί-
 αν ὁ Λάϊμπνιτς ὅστις ἐζήτησε νὰ συμβιδάσῃ πα-
 λαιὰν καὶ νέαν Πλατωνικὴν φιλοσοφίαν τοῦ Καρ-
 τεσίου καὶ τοῦ Γκασέντι, δι' ὃ λέγεται ἐκλε-
 κτικὸς φιλόσοφος. Ἐκάστη μονὰς ἔχει τάσιν, βού-
 λησιν καὶ δύναμιν παραστατικὴν. Ἡ μονὰς εἶναι
 μεταφυσικὸν σημεῖον καὶ ὑπάρχει ἀπειρία μονάδων,
 διαφόρων ἀλλήλων, ὧν ἡ πρώτη ἢ Μονὰς Μονά-
 δων, ὁ Θεός, αἱ δὲ λοιπαὶ μονάδες εἶναι ἐλλειπεῖς.
 Ἐκάστη ὅμως ἀντανακλᾷ τὸ σύμπαν, εἶναι κάτοπ-
 τρον τοῦ σύμπαντος. Ὁ Θεὸς ἀντανακλᾷ αὐτὸ τε-
 λειότατα καὶ σχηματίζει τὰς ἐννοίας. Αἱ τῶν ἀν-
 θρώπων παραστάσεις εἶναι αἱ μὲν τέλειαι, αἱ δὲ ἀ-
 τελεῖς. Τὰ ζῶα ἀτελῶς ἀντανακλοῦν τὸ σύμπαν,
 τὰ δὲ ἄψυχα δὲν ἀντανακλοῦν ἀλλ' εἶναι αἱ μικραὶ
 ἀντιλήψεις. Αἱ νοηταὶ αὗται μονάδες δὲν λαμβά-
 νουν τὴν μορφήν τοῦ ἔξω κόσμου ἀλλ' ἔχουν ἐν ἑ-
 αυταῖς δυνάμει τὰ ὄντα αὐτοῦ καὶ κατόπιν τὰ ἔ-
 χουν ἐντελεχεία. Ἐνῶ ὁ Λόκ λέγει ὅτι ἔμφυτοι ἰ-
 δεαὶ δὲν ὑπάρχουν, ὁ Λάϊμπνιτς λέγει ὅτι ὕ-

πάσχει αὐτὸς ὁ νοῦς. Ὁ Ἑρβατος εἰσήγαγε τὰ ῥεάλια δηλ. τὰς νοητὰς οὐσίας ὡς αἰ μονάδες τοῦ Λάϊμπνιτς καὶ τὰ ἄτομα τοῦ Δημοκρίτου, ἀλλ' ὁμως τὰ ῥεάλια εἶναι ὕλη καὶ δὲν ἔχουν παραστατικήν δύναμιν ὡς αἰ μονάδες. Κατὰ τὸν Ἐγγελοῦν πριτανεύουσα ἀρχὴ ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι ἡ ἰδέα, τὸ πνεῦμα, ὅπερ κατ' ἀρχὰς ἐμφανίζεται ὡς πεπηγὸς καὶ δεύτερον ὡς τελειότερον πνεῦμα, δηλ. ὡς ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων. Λοιπὸν 3 ἐκφάνσεις ἔχει τὸ πνεῦμα. 1ον) τὴν ὕλην, 2ον) τὸ ὑποκειμενικὸν πνεῦμα, τὴν ψυχὴν καὶ 3ον) τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα δηλ. τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τοῦ ψυχικοῦ βίου καθὼς καὶ τοῦ κοινωνικοῦ δηλ. ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἱστορίᾳ, δικαίῳ ἔξ οὗ ἐδημιούργησε τὴν κοινωνικὴν του ψυχολογίαν ὁ Ἐγγελος. Λέγει δὲ ὅτι περαιτέρω τούτου ἀναπτυσσόμενον τὸ πνεῦμα γίνεται. 4ον) Ἀπόλυτον πνεῦμα. Τὸ ὅλον σύστημα τοῦ Ἐγγέλου εἶναι ἡ Παλλογία διότι ἀποδέχεται ὅτι τὸ σύμπαν εἶναι πνεῦμα, λόγος. Ὁ Σοπενάουερ ἀπαισιόδοξος φιλόσοφος εἰσηγεῖται τὴν πανθελησίαν δηλ. ὅτι ἡ πνευματικὴ οὐσία ἔχει τὴν ὁρμὴν, θέλησιν καὶ βούλησιν καὶ τίνει ν' ἀποβῆ ἔλλογος βούλησις. Ἡ ἀπλὴ βούλησις ἐμφανίζεται ἐν τῇ ἀνοργάνῳ φύσει (ἡλεκτρισμῷ, μαγνητισμῷ κλπ.). Ἐν τοῖς παιδίοις καὶ ζώοις φαίνεται ὡς τυφλὴ καὶ ἄλογος βούλησις ἢ ὁρμὴ, κατόπιν δὲ παρὰ τοῖς λογίοις ἀνθρώποις φαίνεται καὶ ἔλλογος βούλησις. Εἰς τὸν ἰδανισμόν κατατάσσονται οἱ Γάλλοι. Αἰμίλιος Μπουτροῦ, ὁ Φουγιέ καὶ ὁ Μπέρκσον καθηγητὴς ἐν Σερβώνη. Οὗτος εἰσηγεῖται πνευματικὸν σύστημα

εἰς ὃ λέγει ὅτι ἡ πρώτη ἀρχὴ εἶναι ἡ ζωὴ μετὰ τῆς ὁρμῆς, δηλ. πανταχοῦ ζωὴ, ἡ δὲ ὕλη εἶνε πεπηγυῖα ζωὴ. Ἡ ὁρμὴ δὲ ἀνελίσσεται καὶ φαίνεται παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ ὡς διαίσθησις τις καὶ ἔπειτα ὡς ἐλευθερία τῆς βουλήσεως καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς τέχνης.

ΤΑΥΤΟΤΗΤΟΣ

Ἡ θεωρία αὕτη εἶναι δύο οειδῶν : 1) δυίζουσα καὶ 2) ἐνίζουσα.

Ἡ δυίζουσα θεωρία τῆς ταυτότητος ἀδελ. ὡς ὕλη (ἡ πρώτη ἔκφρασις τοῦ πνεύματος) ποδέχεται δύο οὐσίας, τὴν ὕλην καὶ τὸ πνεῦμα διαφόρους μὲν ἀλλήλων, ἀλλ' ἐκπηγαζούσας ἐκ τρίτης τινὸς γενικωτέρας ἀγνώστου. Ἡ ἐνίζουσα θεωρία τῆς ταυτότητος ἀποδέχεται ὅτι ἡ ὕλη καὶ τὸ πνεῦμα εἶναι δύο ἀπόψεις μιᾶς λειτουργίας ἢ μιᾶς ἐνεργείας ἢ μιᾶς οὐσίας.

Ἐν τῇ Ἱστορίᾳ ἡ δυίζουσα θεωρία τῆς ταυτότητος ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ φιλοσοφίᾳ. Ἡ ὑλοζωΐα (ὕλη—ζωή), ὁ ὑλοζωΐσμος εἶναι πρόδρομος τῆς θεωρίας ταύτης. Καὶ δὲν κηρύττουν μὲν οἱ Ἕλληνες διδάγματα ὑλοζωΐσμοῦ ἀλλ' ἐκ τῶν διδασκαλιῶν των δεικνύεται ὅτι ἀπεδέχοντό τινες τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ὕλην ὡς ιδιότητας τρίτης οὐσίας. Ὅπαδοὶ ἄλλοι τῆς θεωρίας ταύτης εἶναι οἱ Ἐλεᾶται, οἱ ἰδρῦσαντες τὴν πανθεΐαν, οἱ Στωϊκοί, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ὁ Μπροῦνο καὶ ὁ Σπινόζας. Ἐπίσης ὁ ἀρχαῖος Ἡράκλειτος δύναται νὰ εἶναι ὁπαδὸς τῆς θεωρίας

ταύτης διότι ἀποδέχεται ὕλην καὶ λόγον καὶ ἐκ τούτου εἶναι πρόδρομος τῆς παλλογίας τοῦ Ἐγέλου, ὡς ὁμολογεῖ εἰς τι σύγγραμμα μαθητῆς τοῦ Ἐγέλου ὁ Λ α σ σ ἂ λ, σπουδαιότατος κοινωνιολόγος. Ὁ Μ π ρ ο ὄ ν ο ἦτο τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ ἐκάη ἐπὶ πυρᾶς τῷ 1600 ἐν Κάμπο—Φιόρε τῆς Ρώμης διὰ τὰς ιδέας του. Ὁ δὲ Σ π ι ν ὄ ζ α ς εἶναι Ἑβραῖος, ζήσας ἐν Ὀλλανδία, ἐκ γονέων Πορτογάλων (1632—1677), ιδρυτῆς τῆς νεωτέρας πανθεΐας ἐν τῇ «Ἡθικῇ» του. Οὗτος ἐζήτησε νὰ διευκολύνῃ τὸ περὶ ἀλληλοεπιδράσεως ψυχῆς καὶ σώματος πρόβλημα τοῦ Καρτεσίου. Εἰς τὸ πρόβλημα τοῦτο ὁ Σπινόζας δὲν ἀποδέχεται ἀκριβῶς ὅπως ὁ Καρτέσιος ἔκ τ α σ ι ν καὶ ν ὄ η σ ι ν, ἀλλὰ τὰς δέχεται μὲν διάφορα ἀλλήλων ἀλλ' ἀμφοτέρωθεν θεωρεῖ ὡς ιδιώματα τρίτης οὐσίας ἀγνώστου. Τὴν τρίτην ταύτην ὀνομάζει σουμποτάντιαν, ἣν θεωρεῖ ἴσην τῷ Θεῷ ἢ τῇ φύσει. Ὡστε θεὸς καὶ φύσις εἶναι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα λέγει. Πέραν τῆς πρώτης ταύτης οὐσίας ἣτις εἶναι αἰτία ἑαυτῆς δὲν ὑπάρχει τι ἄλλο. Αἱ ιδιότητες αὐτῆς εἶναι ἢ ἔκτασις καὶ ἢ νόησις. Ἐκτὸς ὅμως τούτων τῶν ιδιοτήτων ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι, αἷ δὲν ὑποπίπτουν εἰς τὴν ἀντίληψιν ἡμῶν ὡς αἱ δύο αὗται. Τῶν ιδιωμάτων δὲ τούτων τῆς πρώτης οὐσίας ὑπάρχουν ἄπειροι τρόποι, τούτέστι μορφαὶ ὑπάρξεως, τρόποι ἐμφανίσεως· καὶ τὰ μὲν σώματα εἶναι τρόποι ὑπάρξεως τῆς ἐκτάσεως, αἱ δὲ ψυχαί, τὸ πνεῦμα εἶναι τρόποι ὑπάρξεως τῆς νοήσεως. Οἱ τρόποι καθόλου, λέγει ὁ Σπινόζας, εἶναι ὅπως τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, ἃ ἀναφαίνονται καὶ πάλιν ἀφανίζονται, ὁμοίως

γεννῶνται καὶ φθίνουσι καὶ παρέρχονται τὰ σώματα. Ὁ Σπινόζας δὲν πᾶραδέχεται τὴν ἀλληλοεπίδρασιν ὕλης καὶ πνεύματος, ὡς ὁ Καρτέσιος καὶ ὁ Λάϊμπνιτς, ἀλλὰ δέχεται μόνον παραλληλίαν καὶ ἀντιστοιχίαν αὐτῶν. Δηλαδή ἐπειδὴ τὰ ἰδιώματα προέρχονται ἐκ τρίτης οὐσίας δὲν εἶναι ἀνάγκη ἀλληλοεπιδράσεως αὐτῶν ἀλλὰ συμβαίνει τὸ ἐξῆς : ὅταν λειτουργῇ τὸ ἓν κινεῖται καὶ τὸ ἄλλο ὡς π.χ. αἱ διαταράξεις ἰδίως τοῦ νευρικοῦ συστήματος προκαλοῦν καὶ πνευματικὰς ἐνεργείας, παραστάσεις κλπ. ὡς καὶ αἱ διανοητικαὶ κινήσεις τοῦ ἐγκεφάλου προκαλοῦν κινήσεις τοῦ σώματος : ἡ τάξις καὶ ἡ συνάφεια τῶν ἰδεῶν τὸ αὐτὸ εἶναι καὶ ἡ τάξις καὶ συνάφεια τῶν πραγμάτων. Ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ὁπαδοὶ τῆς ταυτότητος ἐν Γερμανίᾳ ἐγένοντο οἱ μετὰ Κάντιον φιλόσοφοι, Φίχτε, Σέλλιγκ καὶ ὁ Χάρτμαν μέχρι τινός. Ὁ Φίχτε διδάσκει ὅτι τὸ ἐγὼ καὶ τὸ οὔτε ἐγὼ, τοὔτέστι τὸ πνεῦμα ἢ ἡ συνείδησις καὶ ἡ ὕλη ἢ τὰ πέριξ ἡμῶν τοῦ κόσμου προέρχονται ἐκ τρίτης τινὸς οὐσίας τοῦ ἀπολύτου. Ὁ Σέλλιγκ λέγει ταῦτα ὑποκείμενον καὶ ἀντικείμενον. Καὶ ὑποκείμενον μὲν εἶναι ἡ ψυχὴ, τὸ ἐγὼ, καὶ ἀντικείμενον ἡ ὕλη, ὁ ἔξω κόσμος, τὸ οὐκ ἐγὼ, ἀμφοτέρωθεν δὲ ἔχουν βάσιν τὸ ἀπόλυτον. Ὁ Χάρτμαν παρὰ τὸν Σοπενάουερ λέγει ὅτι τὸ ἀπόλυτον ἔχει τὰς ἰδιότητας τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ὕλης.

Ἡ ἐνίζουσα θεωρία τῆς ταυτότητος, καθ' ἣν δύο ἀπόψεις μιᾶς λειτουργίας (οὐσίας) εἶναι τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ὕλη, εἶναι νεωτάτη. Ὁπα-

δοὶ αὐτῆς εἶναι ὁ Φέχνερ, ὁ Μπαίν, ὁ Φουγιέ, ὁ Πὼλ Ζανέ, ὁ Μπουτρού, ὁ Μπέρκσον καὶ Σπένσερ. Αἱ δύο ἀπόψεις τῆς πρώτης οὐσίας εἶναι ὁ ἔξω κόσμος, ὃν βλέπω, ἡ ὕλη, καὶ δεύτερον τὰ πῆς ψυχῆς μου ἅτινα εἶναι ἀντικατοπτρισμὸς τῶν ἔξω, τὸ πνεῦμα. Πρῶτον ὁ Φέχνερ ἀνέπτυξε τὴν θεωρίαν τῆς ἐνιζούσης ταυτότητος ἣν ἐτελειοποίησαν ὁ Βούντ καὶ ὁ Σπένσερ.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΕΚ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗΣ

Γενικῶς τὰ προβλήματα τῆς μεταφυσικῆς εἶναι θεωρίαι διηνεκεῖς, δηλ. δὲν λύονται εὐκόλως καὶ θὰ διαμείνωσιν ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἂν μὴ πάντοτε. Ὁ Ντ υ μ π ο υ ἄ—Ρ ε ῖ μ ὄν εἶπε τὸ θὰ ἀγνοῶμεν καὶ ἂν τις νομίζῃ ὅτι κατέχει τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τινος τῆς μεταφυσικῆς καὶ ἐποικοδομεῖ ἐπ' αὐτοῦ ἄλλα, ἐν τούτοις δὲν μετέχει ἀκραιφνοῦς ἐπιστήμης. Ἐξ ὅλων τῶν θεωριῶν τοῦ πρώτου προβλήματος μόνον ὁ δυϊσμὸς καὶ ὁ ὕλισμὸς δύνανται νὰ ἔχουν τελείαν πιθανότητα. Ὁ πνευματισμὸς ἀφοῦ παραδέχεται τὸν κόσμον μόνον ὡς σκιὰν πρόπει νὰ δέχεται καὶ ὕλην καὶ λέγει ὅτι εἶναι ἡ αὐτὴ πνεῦμα, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι τρόπος τοῦ λέγειν· ἀλλὰ καὶ ἡ ταυτότης ἣτις δέχεται ὕλην καὶ πνεῦμα, σῶμα καὶ ψυχὴν διόφορα ἀλλήλων ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὁμιλῇ ὑπὲρ τούτων. Καὶ τοῦτον τὸν δυϊσμὸν καταπολεμοῦν : 1ον) ὁ ὕλισμὸς ὅς λέγει ὅτι ὁ δυϊσμὸς τῆς ἐμπειρίας εἶναι φαινομενικός· ἡ ψυχὴ

δὲν δύναται νὰ εἶναι διάφορος τῆς ὕλης, ἢ ψυχὴ εἶναι προϊὼν τῆς ὕλης διότι ἄλλως δὲν λύεται τὸ πρόβλημα τῆς ἀλληλοεπιδράσεως ψυχῆς καὶ σώματος· μάτην ὁ Καρτέσιος καὶ ἄλλοι ζητοῦν νὰ τὴν ἐξηγήσουν ἄνευ τοῦ ὕλισμοῦ. 2ον) Ὁ δυϊσμός προσκρούει εἰς τὴν ἀφθαρσίαν τῆς ὕλης καὶ τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνεργείας δηλ. πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὅπως ἐκ τῆς ἐνεργείας γεννᾶται ἄλλη ἐνέργεια χωρὶς νὰ μεταβάλλεται τὸ ποσὸν αὐτῆς οὕτω καὶ ἡ ψυχικὴ ἐνέργεια προέρχεται ἐξ ἄλλης ἐνεργείας τῆς ὕλης. Ἡ ψυχὴ λοιπὸν ἐν τῷ δυϊσμῷ δὲν ἔχει κατὰ τὸν ὕλισμὸν θέσιν τινά, διότι ἄλλως αἴρει τὸν νόμον τῆς ἀφθαρσίας τῆς ὕλης. 3ον) Ὁ δυϊσμός προσκρούει εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἀνελίξεως (τοῦ Δαρβίνου κλπ.) καθ' ἣν ἀπὸ ἀτελεστάτων μορφῶν ἡ ζωὴ ὀρμηθεῖσα ἀνελίχθη καὶ ἀνελίσσεται ἀκόμη. Τοῦτο δὲ δὲν συμβαίνει μόνον εἰς τὴν ζωὴν ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ κοινωνιὰ φαινόμενα. Ἐπειδὴ ὑπῆρξεν ἐποχὴ καθ' ἣν ἕνεκα τοῦ τετηκότος τῆς γῆς, δὲν ὑπῆρχεν ἐπ' αὐτῆς ζωὴ, διὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, προέρχεται τὸ ἐρώτημα πῶς προῆλθεν ἡ ζωὴ ; καὶ πῶς ἡ ψυχὴ ; Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο πρὸ πάντων τῆς ψυχῆς ἀντιστοιχοῦν 3 θεωρίαι. α') Ἡ θεωρία τῆς προϋπάρξεως τῶν ψυχῶν, καθ' ἣν δηλ. ἀποδεχόμεθα ὅτι ὁ Θεὸς δημιουργεῖ ἅπαξ ὅλας τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων πρὸ αὐτῶν καὶ μάλιστα καὶ ἀναλόγως τοῦ σώματος.

β') Ἡ θεωρία τῆς ἐκάστοτε δημιουργίας τῆς ψυχῆς, καθ' ἣν ὁ θεὸς ἐπεμβαίνει ἐκάστοτε καὶ δημιουργεῖ ψυχὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· καὶ

γ') Ἡ θεωρία τῆς μεταδόσεως τῶν ψυχῶν, καθ'

ἦν αἱ ψυχὰι τῶν ἀποθνησκόντων μεταβαίνουν εἰς σώματα ἄλλων γεννωμένων κλπ.

Αἱ δύο τελευταῖαι θεωρίαι ἀπορρίπτουν τὸν δυϊσμόν, ἐκτὸς μόνον τὸν ψυχοφυσικὸν (ἀνθρωπολογικὸν) δυϊσμόν.

Ὁ ὑλισμὸς δὲ λέγει ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι τὰ μάλιστα συνδεδεμένη μετὰ τὸ σῶμα καὶ ὁ ψυχικὸς βίος ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου, οὗ τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν ἐπιδρᾷ πολὺ ἐπὶ τὸν ψυχικὸν βίον ὡς ἐν γένει ὅλον τὸ σῶμα, διότι καὶ τὰ ἐν τῷ ὕπνῳ προέρχονται ἀπὸ τῆν ἰδιοσυγκρασίαν τοῦ σώματος ἄρα ἡ ψυχὴ εἶναι ὕλη, σῶμα. Περὶ τοῦ δυϊσμοῦ εἶπομεν ὅτι στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐμπειρίας. Ὁ ὑλισμὸς δὲ ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ 1ον) Ὅτι πάντα τὰ ψυχικὰ φαινόμενα ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ἐκ τῆς βλάβης αὐτοῦ ἐπέρχονται ψυχικαὶ ταραχαὶ κλπ. καὶ 2ον) Ὅτι ἐκ τῆς ἰδιοσυγκρασίας ἐξαρτῶνται πολλὰ φαινόμενα. Κατὰ τοῦ ὑλισμοῦ βαίνει ὁ ἀνθρωπολογικὸς δυϊσμός, ὅς λέγει ὅτι τὰ ψυχικὰ φαινόμενα δὲν δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσιν ἐκ τῆς ὕλης. Διότι τῆς ὕλης διαφορώτατα εἶναι ἡ παράστασις, ἡ γνῶσις, τὸ συναίσθημα καὶ αἱ ἀνώτεραι λειτουργίαι. Οὐδὲν τῶν φαινομένων τούτων δύναται νὰ θεωρηθῆ οὔτε α') ὡς προϊὸν τῆς ὕλης, ὡς λέγει ὁ Λαμετρι, δὲ Φόχτ, διότι ἡ ὕλη ὕλην δύναται νὰ παράγῃ, οὔτε β') ὡς ιδιότης τῆς ὕλης εἶναι ἔκτασις καὶ ἐνέργεια, ἐνῶ τὰ ψυχικὰ φαινόμενα εἶναι ἰδιάφορα τούτων καὶ οὔτε γ') ἐπιφαινόμενον τῆς ὕλης εἶναι διότι καὶ τὸ φαινόμενον καὶ τὸ ἐπιφαινόμενον προϋποθέτει κατὰ τὸν ὑλισμὸν ἢ βάσιν ἢ ἀφετηρίαν ἐξ ἧς ἐκπορεύεται

ὁμοειδὲς πρὸς αὐτό. Ὡστε ἢ προϋπόθεσις αὕτη ἢ ἀφρηρία πρέπει νὰ εἶναι ψυχικὴ, διότι ἄλλως θὰ εἶχομεν, λέγει ὁ δυϊσμός, ἐκ τοῦ μηδενὸς φαινόμενον, ὅπερ λάθος. Ὁρθῶς ἐλέχθη ὅτι ὁ ὕλισμός ἔχει καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ πολλὰ, ἀλλὰ προσκρούει καὶ εἰς τὴν λογικὴν ἐξήγησιν τῶν φαινομένων τῆς φύσεως. Ἴνα ὁ ὕλισμός ἐξηγήσῃ λογικῶς τὸν κόσμον πρέπει νὰ καταλήξῃ εἰς τὸν δυϊσμόν (;)

Ἄλλ' ὀρθότερον τὸ ὅτι «τῶν πραγμάτων διαφωνούντων καὶ τῶν λογίων ἰσοσθενούντων ἀγνωσία ἐπακολουθεῖ», ὅπερ ἔλεγον οἱ Σκεπτικοὶ καὶ τὸ «θὰ ἀγνοῶμεν» τοῦ Ντυμποῦ—Ρεϊμόν.

ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΣΑ ΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟΝ ΕΙΣΑΙ ΤΑ ΟΝΤΑ ;

Εἰς τὸ δεύτερον πρόβλημα ἔχομεν τὰς δύο θεωρίας, τὸν μονισμόν ὅστις ἀποδέχεται μόνον τὸν ἀριθμὸν οὐσίαν, ἐν τῷ ὄν καὶ ὀνομάζεται μεταφυσικὸς μονισμός, καὶ τὴν πολυαρχίαν, ἣτις ἀποδέχεται πλείονα τὸν ἀριθμὸν τὰ ὄντα, τὰς οὐσίας ἐξ ὧν ὁ κόσμος συνίσταται. Καὶ ὁ μὲν μονισμὸς ἀναλόγως τῆς ὑπαρχούσης οὐσίας εἶναι ἢ ὕλισμός ἢ πνευματισμὸς ἢ ταυτότης, δηλ. α') ὅταν ἐκ τῆς μιᾶς οὐσίας, ὕλης παράγονται τὰ ὄντα καὶ εἰς αὐτὴν ἐπανερχονται, β') ὅταν ἐκ τοῦ πνεύματος γεννῶνται τὰ ἐπὶ μέρους ὄντα καὶ γ') μία οὐσία ὑπάρχει ἣς ἐνέργεια εἶναι τὸ λεγόμενον πνεῦμα καὶ ὕλη, ιδιότητες δὲ τούτων εἶναι τὰ ἐπὶ μέρους ὄντα.

Ἡ πολυαρχία δὲ ἥτις ἀποδέχεται πλείονα τὸν ἀριθμὸν ὄντα καὶ διακεκριμένα ἀλλήλων, διὰ τῆς μείξεως δὲ καὶ διαλλάξεως τούτων προέρχονται τὰ τοῦ κόσμου, ὡς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, ἔχει δύο ἐκφάνσεις α') εἶναι ἡ τοῦ Δημοκρίτου καὶ Λευκίππου ἀτομικὴ θεωρία, καθ' ἣν ἄπειρα τὸν ἀριθμὸν ὄντα ὑπάρχουν διάφορα ἀλλήλων κατὰ βάρος καὶ σχῆμα, συνδέόμενα δὲ πρὸς ἀλλήλα δημιουργοῦσι τὰ διάφορα τοῦ κόσμου πράγματα. Ἡ νῦν φυσικὴ δέχεται τὰ ἄτομα ὅλως ἀδιαίρετα καὶ θεωρεῖ αὐτὰ μᾶλλον ἐνέργειαν παρὰ ὕλην. β') ἐκφάνσεις εἶναι ἡ μοναδολογία, κυρίως ἡ τοῦ Λαϊμπνιτς διδασκαλία καθ' ἣν τὰ ἄτομα, αἱ μονάδες εἶναι πνευματικαὶ διαφέρουσαι ἀλλήλων μόνον κατὰ τὴν ἔντασιν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, αἱ ὑπάρχουν ἐν αὐταῖς.

Ὁ Μονισμὸς ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Φιλοσοφίας φέρεται πρῶτον ἐν τῇ Ἰνδικῇ φιλοσοφίᾳ. Ἐν Ἑλλάδι δὲ ὁπαδοὶ ταύτης εἶναι οἱ Ἴωνες φιλόσοφοι. Ὁ Θαλῆς ἔλεγεν ὡς ὄν τὸ ὕδωρ, ὁ Ἀναξίμανδρος τὸ ἄπειρον, ὁ Ἀναξίμενης τὸν ἀέρα, ὁ Ἡράκλειτος τὸ πῦρ. Ἐκ τούτων ἐνὸς ἐκάστου προέρχονται τὰ τοῦ κόσμου καὶ εἰς αὐτὸ καταλήγουν. Ὁ Ἡράκλειτος λέγει ὅτι ἐκ τοῦ πυρὸς προέρχεται τὸ ὕδωρ, ἐκ τούτου ἡ γῆ, ἐκ ταύτης τὸ ὕδωρ καὶ ἐκ τούτου πάλιν τὸ πῦρ, δηλ. ὡς ἔλεγε «ἄνω κάτω ὁ δὸς μία». Ἡ πολυαρχία φέρεται κατ' ἀρχὰς τῇ Ἰνδικῇ φιλοσοφίᾳ. Ἐν Ἑλλάδι δὲ ὁ Ἀναξαγόρας εἰσήγαγε τὰ ὁμοιομερῆ σπέρματα ἢ χρήματα, τὰς ὁμοιομερείας ὅπως ἐκάλεσαν ταῦτα οἱ μετὰ τὸν Ἀριστοτέλην φιλόσοφοι. Ἐκ τούτων δὲ ὡς ἐ-

δίδαξεν ὁ Ἐμπεδοκλῆς διὰ μείξεως καὶ διαλλάξεως γεννᾶται ὁ κόσμος. Ὁ Ἐμπεδοκλῆς εἰσήγαγε τὰ 4 ῥιζώματα, τὸ πῦρ, τὸν ἀέρα, τὴν γῆν καὶ τὸ ὕδωρ, ὡς ἀρχὴν τοῦ κόσμου. Διότι τὰ ὄντα ταῦτα ἀμετάβλητα ἔκ τινος ιδιότητός των τῆς ἀπόσεως (νεῖκος) χωρίζονται ἀλλήλων. Ὄταν δὲ κυριαρχήσῃ τὸ νεῖκος ἀρχίζει νὰ γεννᾶται ἄλλη ιδιότης αὐτῶν ἢ φιλότης (ἢ ἀρμονία καὶ στοργή ἢ Ἀφροδίτη ὡς καὶ Ἡράκλειτος), ἣτις ἀναγκάζει αὐτὰ νὰ συνενωθοῦν καὶ νὰ ἀποτελέσουν τὸν σφαιροειδῆ κόσμον, σύμβολον τῆς ἐνότητος τὸν σφαιροειδῆ κόσμον, σύμβολον τῆς ἐνότητος τὸν καλούμενον σφαιραῖρα. **Τότε ὁμως πάλιν ἐπικρατεῖ τὸ νεῖκος καὶ ἀποχωρίζονται εἰς τὸ χάος καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς.** Δηλ. ὁ κόσμος ἀπὸ τοῦ χάους εἰς τὴν γῆν καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς τὸ χάος καταλήγει.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὁ **Καρτέσιος** εἶναι θιασώτης τῆς θεωρίας ταύτης καθὼς καὶ ὁ **Γαλιλαῖος** καὶ ὁ **Κέπλερ** καὶ ὁ **Γκασσέντι**, ὅστις ἀνεπέεωσε τὴν θεωρίαν τῶν Ἐπικουρείων μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐμβάλλει εἰς τὰ ἄτομα ὀρμὴν τινα καὶ νόησιν, οὕτω δὲ πλησιάζει πρὸς τὴν μοναδολογίαν τοῦ Λάϊμπνιτς. Παραδέχεται δηλ. ὅτι δὲν εἶναι ἄψυχα τὰ ἄτομα, οὔτε μία μονάς, ἀλλ' εἶναι κεχωρισμένα ἄπειραι μονάδες μὲ ὀρμὴν τινα, ἐκ τούτου εἶναι ὀπαδὸς τῆς πολυαρχίας. Πρόδρομος τοῦ **Γκασσέντι** εἶναι ὁ **Μπροῦνο**, ὁ θανὼν ἐπὶ τῆς πυρᾶς διὰ τὰς φιλελευθέρας φιλοσοφικὰς ἀρχὰς του.